

UDK: 811.163.42 (497.6) "19"
Historijska građa

VJESNICI PROLJEĆA
Reakcije u Bosni i Hercegovini na objavljivanje
*Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika i
Predloga za razmišljanje*

Amir Duranović
Filozofski fakultet Sarajevo,
Bosna i Hercegovina

Apstrakt: U ovome radu objavljuje se nekoliko dokumenata koji govore o reakcijama u Bosni i Hercegovini na objavljivanje Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika u Zagrebu i Predloga za razmišljanje grupe književnika iz Beograda. U uvodu su naglašene najznačajnije karakteristike vremena u kojem je došlo do objavljivanja ovih dokumenata kao i njihovog značaja za stepen reakcija u Bosni i Hercegovini. Iz prezentiranih dokumenata moguće je vidjeti nivo zainteresiranosti bosanskohercegovačkog društva za tada aktuelnu debatu o jezičkom pitanju. Istovremeno, prezentirani dokumenti mogu biti interesantni onima koji se bave historijom jezika i pravopisom.

Ključne riječi: Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika, Predlog za razmišljanje, Bosna i Hercegovina, jezičko pitanje.

Abstract: This paper publishes several documents which show the reactions in Bosnia and Herzegovina to the publishing of the Declaration on the Status and Name of the Croatian Literary Language and the Suggestion for thought of a group of writers from Belgrade. The introduction emphasizes the main characteristics of the time when these documents were published, as well as their significance for the intensity of reactions in Bosnia and Herzegovina. The presented documents allow us to understand the lev-

el of interest shown by the Bosnian and Herzegovinian society for the then current debate about the language issue. At the same time, these documents can also be of interest to those engaged in the study of the history of language and orthography.

Key words: *Declaration on the Status and Name of the Croatian Literary Language, Suggestion for thought, Bosnia and Herzegovina, language issue.*

Šezdesetih godina 20. stoljeća u Jugoslaviji su pokrenuta krupna politička, društveno-ekonomska i druga pitanja, koja su značajno određivala nove pravce, kao i nove metode u pristupu njihovom rješavanju. Do sredine šezdesetih već je bio usvojen novi ustav (1963), a pokrenut je i najveći strukturalni reformski zahvat u jugoslavenskoj privredi (1965). Tinjajuće neslaganje dviju do tada profiliranih struja na jugoslavenskoj političkoj sceni, reformističke i konzervativne, kulminiralo je 1966. godine smjenom Aleksandra Rankovića, potpredsjednika Jugoslavije. U nastavku krupnih društveno-političkih dešavanja u jugoslavenskom javnom diskursu 1967. godine pokrenuto je i jezičko pitanje, odnosno pitanje ravnopravnosti jezičkih varijanti koje su do tada bile u upotrebi.

Jezičko pitanje javno je pokrenuto objavljivanjem *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*, koja je u osnovi dovela u sumnju dosljedno primjenjivanje modela uspostavljenog Novosadskim dogovorom (1954). Nastavak rasprava o ravnopravnosti jezičkih varijanti uslijedio je beogradskom reakcijom - *Predlogom za razmišljanje*. Između jednog i drugog teksta bila su uočljiva nerealna očekivanja u vezi sa novozahtijevanom jezičkom orijentacijom u Jugoslaviji, naročito u ključnim centrima odakle su pitanja i pokrenuta, Zagrebu i Beogradu.¹ Pitanja pokrenuta *Deklaracijom* i *Predlogom* svakako su otežavala tadašnje žestoke po-

¹ Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest*. Zagreb: Golden marketing, 1999, 513-518; Bilandžić na ovome mjestu pogrešno navodi datum objavljivanja *Deklaracije* (9. mart umjesto 17. mart 1967). Zdenko Radelić navodi kako je *Telegram* objavio *Deklaraciju* 17. marta 1967. godine. Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991. Od zajedništva do razlaza*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest – Školska knjiga, 2006, 404. Detaljnije o pogledima na *Deklaraciju* vidjeti: Berislav Jandrić, *Kontroverze iz suvremene hrvatske povijesti: osobe i događaji koji su obilježili hrvatsku povijest nakon Drugoga svjetskog rata*. Zagreb: Srednja Europa, 2006, 95-148.

litičke debate u Jugoslaviji, o čemu svjedoče i pojedini tada aktivni učesnici društveno - političkog života u Jugoslaviji. Za Dušana Bilandžića, člana Izvršnog komiteta Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske, beogradska reakcija na objavljivanje *Deklaracije* mogla bi se smatrati “više kao gest uvrijeđene, ali uobražene veličine i prvi korak kavge Beograda i Zagreba”.² Također, Miko Tripalo, sekretar IK CKSKH, u svojim sjećanjima kaže da je “u ono vrijeme zbilja (sam) smatrao da nam objavljivanje *Deklaracije* donosi nepotrebne napetosti i teškoće. Danas uviđam da u onakvom sistemu koji smo imali neke stvari nije bilo moguće postaviti na drugačiji način. Pretjerano miješanje politike u probleme jezika ne može donijeti ništa dobro, što dokazuje i tzv. Novosadski dogovor”.³ S druge strane, historičarka Latinka Perović, u to vrijeme član rukovodstva Saveza komunista Srbije, kaže kako je “reakcija na prvi dokument [Deklaraciju, op. a] u Srbiji (je) bila žestoka. Sećam se sastanaka na kojima se tražilo spaljivanje dela Miroslava Krležę, kao jednog od potpisnika Deklaracije. Izvršni komitet CK SK Srbije – povezivao je pojavu Predloga za razmišljanje sa otporima kursu IV plenuma CK SKJ. Ali je u jezičkim pitanjima isticao nužnost razgovora i tolerancije”.⁴

U Bosni i Hercegovini 1967. godina također je bila obilježena debatama o jeziku i književnosti. Prvi povod za javne diskusije bilo je objavljivanje teksta *Bosanski duh u književnosti – šta je to?* autora Muhameda Filipovića.⁵ Od tada pa do sredine sedamdesetih godina, bosanskohercegovačku naučnu i kulturnu scenu obilježile su značajne rasprave o jeziku i književnosti.⁶ Istovremeno su tekle i velike diskusije o muslimanskom identitetu, čije je središnje mjesto bilo zvanično priznanje muslimanske nacije 1968. godine.⁷

² D. Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest*, 517.

³ Miko Tripalo, *Hrvatsko proljeće*. Zagreb: Globus, 1990, 93-94.

⁴ Latinka Perović, *Zatvaranje kruga. Ishod političkog rascepa u SKJ 1971/1972*. Sarajevo: Svjetlost, 1991, 51.

⁵ Muhamed Filipović, *Pokušaj jedne duhovne biografije (Pokušaj opisa životnih okolnosti koje su me formirale i uticale na moj duhovni razvoj)*. Sarajevo: Avicena, 1998, 109-111, 113-120.

⁶ Šaćir Filandra, *Bošnjačka politika u XX. stoljeću*. Sarajevo: Sejtarija, 1998, 257-267; Josip Baotić, “Književnojezička politika 1970-1990 – borba za zajedništvo i ravnopravnost” U: Svein Mønnesland (ur.), *Jezik u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo-Oslo: Institut za jezik i Institut za istočnoevropske i orijentalne studije, 2005, 435-477.

⁷ Husnija Kamberović, *Hod po trnju. Iz bosanskohercegovačke historije 20. stoljeća*. Sarajevo: Institut za istoriju, 2011, 180-208; *Rasprave o nacionalnom identitetu Bošnjaka: zbornik*

Prve vijesti o objavljivanju *Deklaracije* u Bosni i Hercegovini moguće je pratiti već od 19. marta, kada je sarajevsko *Oslobođenje* prenijelo Tanjugovu vijest od prethodnog dana (18. marta) u kojem se najavljuju oštro intonirani tekstovi zagrebačkog *Vjesnika* i novosadskog *Dnevnika*. U *Vjesnikovim* zaključnim razmatranjima kaže se kako su “Problemi jezika naroda Jugoslavije stvar (su) naučnih rasprava. Tome protivrječi političkom ambicijom prožeta Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika. Radi se o političkoj diverziji čiji krajnji efekat može biti samo štetan po stvarne interese hrvatskog naroda”.⁸ Već narednog dana najavljeno je kako će Udruženje književnika Srbije u “narednim sedmicama” raspravljati o stavovima iz *Deklaracije*.⁹ Upravo je u narednim sedmicama broj informacija o *Deklaraciji* i *Predlogu* sve više zauzimao stupce u dnevnoj štampi, a novonastala politička situacija ubrzo je postala predmetom razgovora i na političkim forumima. Izvršni komitet Centralnog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine na proširenoj sjednici od 27. marta raspravljao je o *Deklaraciji* i *Predlogu*. Nakon rasprave o “idejno-političkoj sadržini i karakteru” rečenih dokumenata, konstatovano je kako su *Deklaracija* i *Predlog* “ne samo izraz nacionalističkih i šovinističkih gledanja i opredjeljenja njihovih potpisnika, nego i pokušaj otvorene političke diverzije protiv bratstva i jedinstva, ravnopravnosti i socijalističkog patriotizma naroda Jugoslavije”.¹⁰ Nadalje je naglašeno kako je Bosna i Hercegovina “u svojoj prošlosti duboko iskusila teškoće i podnijela ogromne žrtve zbog nekadašnjih politika razdvajanja naroda koji u njoj žive. Donošenje Deklaracije i Predloga su pokušaji koji predstavljaju nastavak hegemonističkih aspiracija prema Bosni i Hercegovini koje su u prošlosti dolazile s jedne i s druge strane”.¹¹ Također je naglašeno kako se “Savez komunista Bosne i Hercegovine uvijek (se) zalagao za neutuđivo pravo svih građana u Bosni i Hercegovini da se koriste bogatstvom jezika slobodno i do kraja tolerantno”.¹² Istovremeno je objavljeno i *Otvoreno pismo nastavnika i saradnika Filozofskog fakulteta u Sarajevu*, u kojem nastavnici i saradnici iznose svoje “neslaganje sa sadržajem i načinom donošenja” *Deklaracije*, kao i reakcijom grupe srpskih književnika u Beogradu, te podsjećaju na “nacionalnu složenost u Bosni i Hercegovini, gdje su u toku

radova. Sarajevo: Institut za istoriju, 2009. Posebno vrijedni su materijali sa XVII i XX sjednice CKSKBiH o nacionalnom identitetu u navedenom *Zborniku*.

⁸ *Oslobođenje*, XXIII; br. 6749, Sarajevo, 19. III 1967, 14.

⁹ *Oslobođenje*, XXIII; br. 6750, Sarajevo, 20. III 1967, 14.

¹⁰ *Oslobođenje*, XXIII; br. 6759, Sarajevo, 29. III 1967, 1.

¹¹ *Isto*.

¹² *Isto*, 4.

NOR-a podnesene velike žrtve da bi se ostvarilo bratstvo i jedinstvo Hrvata, Muslimana i Srba”, a ukazuje se i na “opasnost svega onog što može da ugrozi njihovo već ostvareno jedinstvo”.¹³

Na Šestoj sjednici Glavnog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Bosne i Hercegovine također se raspravljalo o istoj temi. Preneseno je raspoloženje članova SSRN, kao i građana Bosne i Hercegovine koji su “[...] jednodušni u osudi svih otvorenih i prikrivenih pokušaja razdvajanja naših naroda i odlučni da i ubuduće daju svoj puni udio u borbi progresivnih snaga čitave naše zajednice, za dalji socijalistički razvitak [...] na osnovama istinske ravnopravnosti”.¹⁴ Učestvujući u diskusiji, akademik Anto Babić je naglasio kako je *Deklaracija* “u čitavoj našoj javnosti izazvala neugodno osjećanje čuđenja, ne samo zbog njenog sadržaja, nego i zbog toga što se pojavila bez ikakvog stvarnog povoda, suprotno svakoj političkoj i naučnoj logici [...] Ona [Deklaracija, op.a.] je, ako nije nešto gore i ružnije, izraz totalnog neshvatanja istorijskog trenutka pa gubi iz vida vjekovna istorijska iskustva [...]”.¹⁵ Svoj doprinos u diskusiji dao je i prof. dr. Salko Nazečić ukazujući kako bi iz činjenice da su objavljeni ovi dokumenti trebalo “naučiti to da nijedno pitanje kulture, jezika ili književnosti, ili kulture uopšte, ne smije biti predmet interesovanja samo uskog kruga stručnih ljudi, nego neprekidna briga svih naših foruma i svih naših faktora”.¹⁶

Svjestan ove činjenice bio je i Branko Mikulić, koji je u svojim bilješkama zapazio kako postoji jaz između inteligencije i političara. To je izrazio u bilješci kada kaže: “odvojeni smo [političari, op.a.] od inteligencije i kulturnih problema, zbog čega ima nepovjerenja prema političarima, mišljenja da smo nesposobni za raspravljanje o problemima kulture, kulturni radnici se osjećaju napušteni, odvojeni i dr. Otuda ekscesi, zabune...”.¹⁷ Također je zabilježio i diskusiju Mika Tripala sa sjednice

¹³ *Isto*. U istom broju *Oslobođenja* prenesene su i vijesti o Saopštenju JAZU-a u kojem se kaže kako su “njezini [Akademijini, op.a.] odjeli za filologiju i suvremenu književnost i akademijini samostalni instituti za jezik i za književnost i teatrologiju potpisali donesenu deklaraciju samo u okviru svoje djelatnosti, a da o tome Predsjedništvo i uprava akademije nisu bili obaviješteni”. Također, prenesena je i vijest kako su “među zagrebačkim književnicima protesti protiv Deklaracije još uvijek samo pojedinačni”, a da su iz Društva književnika Hrvatske istupili “svega dvojica članova”, Božo Milačić i Ivo Stivičić.

¹⁴ *Oslobođenje*, XXIII; br. 6762, Sarajevo, 1. IV 1967, 3.

¹⁵ *Isto*.

¹⁶ *Isto*.

¹⁷ Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine, Fond: Branko Mikulić, Kutija 6, 52/67 – Bilješke o periodu 3. III – 31. V 1967. Za ustupljenu građu iz Mikulićevog fonda zahvalnost dugujem prof. dr. Husniji Kamberoviću i kolegici mr. Dženiti Rujanac.

Izvršnog komiteta Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije održane 11. aprila 1967. godine. Tripalo je naveo kako cilj *Deklaracije* nije bio izmjena ustava, već politička borba, te kako prema potpisnicima *Deklaracije* ne treba povesti policijsku, nego političku borbu. Istovremeno je iskazao strahovanje da se sve ne okrene protiv inteligencije. Tripalo je dalje nastavio sa diskusijom ističući kako se “ne radi o pravu naroda da zove svoj jezik kako želi, već o političkim špekulacijama sa tim pravom. U akciju se sada ubacuju razne snage, koje su protiv Deklaracije, ali iz različitih motiva, a to su birokratske snage koje traže vraćanje na staro, “čvrstu ruku” i dr. Druga opasnost sastoji se u podcjenjivanju problema međunacionalnih odnosa, priča o integralnom Jugoslovenstvu i dr. Likvidacijom Tuđmana prisutna je opasnost od unitarističkih tendencija u historiografiji. Pa i na području jezika ima problema koje treba rješavati [...]”.¹⁸ U generalnoj ocjeni sa navedene sjednice zaključeno je kako je Izvršni komitet “ukazao na značaj činjenice da su najširi slojevi radnih ljudi, cijela naša javnost, uključujući i najveći dio inteligencije i kulturnih radnika, odlučno osudili ovaj pokušaj političke zloupotrebe jezičkih pitanja u nacionalističke svrhe”.¹⁹

Iz navedenih sekvenci jugoslavenskog i bosanskohercegovačkog društvenog konteksta uočljivo je izrazito prisustvo teme nacionalnih odnosa i pitanja ravnopravnosti u javnom saobraćanju. Istovremeno, u bosanskohercegovačkoj historiografiji još uvijek nemamo dovoljno relevantnih studija koje bi neka od navedenih pitanja sagledale u cjelini. Jedno od njih je i pitanje ponašanja bosanskohercegovačke javnosti u vrijeme objavljivanja *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika i Predloga pitanja za razmišljanje*. Stoga smo odlučili ponuditi naučnoj javnosti na uvid neke od trenutno dostupnih arhivskih dokumenata, a koji se direktno odnose na pitanja pokrenuta objavljivanjem *Deklaracije i Predloga*.

Ostvarenim uvidom u trenutno dostupnu arhivsku građu Centralnog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine uočili smo značajan broj dokumenata različitog karaktera i vrijednosti, za koje smatramo da mogu biti od velike koristi za naše razumijevanje atmosfere koja je vladala u Bosni i Hercegovini u proljeće 1967. godine. Prije svega, radi se o zvaničnim informacijama lokalnih partijskih organizacija iz Bosne i Hercegovine kao što su Bosanska Dubica,²⁰ Bosanska Gradiška,²¹

¹⁸ Isto.

¹⁹ *Oslobođenje*, XXIII; br. 6773, Sarajevo: 12. IV 1967, 3.

²⁰ Arhiv Bosne i Hercegovine (Dalje: ABH), Fond: Centralni komitet Saveza komunista Bosne i Hercegovine (Dalje: CKSKBiH), Kutija: 147 (Dalje: K 147), god. 1967, sign. 11-223.

²¹ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-231.

Čapljina,²² Glamoč,²³ Ljubuški,²⁴ Orašje,²⁵ Prijedor,²⁶ Banja Luka,²⁷ Prozor,²⁸ Ugljevik,²⁹ i Kakanj.³⁰ Nadalje, uočljiv je veliki broj depeša iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine i iz različitih društveno-političkih organizacija kao i drugih javnih foruma socijalističkog društva, u kojima se ukratko prosljeđuju informacije prikupljene na nižem nivou.³¹

²² ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-229.

²³ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-221.

²⁴ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-225.

²⁵ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 1000-1.

²⁶ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-222.

²⁷ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-234.

²⁸ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-238.

²⁹ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-232.

³⁰ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, Kakanj.

³¹ Zbog boljeg razumijevanja atmosfere u Bosni i Hercegovini nastale objavljivanjem *Deklaracije* i *Predloga*, smatramo važnim naglasiti koji sve društveni nivoi učestvuju u iznošenju razmišljanja i stavova o objavljenim dokumentima. Njihova šarolikost nam ustvari govori o stepenu zainteresiranosti bosanskohercegovačkog društva za šira društveno-politička kretanja u Jugoslaviji. U Centar za informisanje Centralnog komiteta SKBiH depeše su pristigle iz Osnovne organizacije SK Travnik, od odbornika Skupštine opštine Busovača, radnika Rafinerije nafte Bosanski Brod, Opštinskog komiteta i Opštinskog odbora SSRN Laktaši, od radnog kolektiva Fabrike celuloze i papira Prijedor, Opštinskog komiteta SK Žepče, od radnika Republičkog sekretarijata za finansije, od “komunista Popova polja”, od učenika Gimnazije i mladih iz radnih kolektiva u Visokom, od radnika Doma zdravlja “Omer Maslić” Novo Sarajevo, Opštinskog komiteta SK Kalesija, od Sindikalne podružnice prosvjetnih radnika iz Trebinja, Šireg političkog aktiva OK SK Kotor Varoš, od učesnika “Opšteg sabora Lopare”, X opštinske konferencije SK Skender-Vakuf, Organizacije SK srednjih škola Nevesinje, od Političkog aktiva područja Šipraga [mjesto kod Kotor-Varoši, op. a], Opštinske konferencije Saveza omladine Laktaši, Konferencija SK Bosanski Brod, KP “Tržnica na veliko” Sarajevo, OO Saveza udruženja boraca NOR-a Vareš, Opštinskog komiteta SK Srebrenik, Skupštine Udruženja rezervnih oficira i podoficira Prijedor, OK SSRN Cazin, od Zbora komunista osnovnih organizacija Hum, Duži, Zaplanik, Mrkonjići, Tulje, Poljice, Popovo i Dobromani (Trebinje), Opštinskog komiteta SK Bosanska Dubica, od slušalaca Večernje političke škole u Trebinju, od članova Socijalističkog saveza “Babića Bašta” Sarajevo, Radnog kolektiva O.Š. “Zmaj Jova Jovanović” Banja Luka, od učesnika konferencije OO SK Čeličane II Željezare Zenica, od članova SK i drugih članova Radnog kolektiva O. Š. “Filip

Pored navedenog, zabilježili smo i nekoliko telegrama iz Duvna,³² Kreševa,³³ Glamoča,³⁴ i Doboja.³⁵ Konačno, dostupna su i dva privatna pisma upućena Centralnom komitetu Saveza komunista Bosne i Hercegovine.

Što se tiče sadržaja dokumenata, mogli bismo kazati kako se radi o uobičajenom modelu komuniciranja nižih sa višim partijskim organizacijama u kojima se prenose najznačajnije informacije, ili se daju odgovori na postavljene upite, te kako se u svakom dokumentu daju ocjene o prikupljenim informacijama, odnosno o raspoložanju konkretne organizacije koja šalje dopis. Telegrami su po formi značajno kraći i uglavnom u nekoliko rečenica prenose osnovnu poruku, koja je identična za sve pristigle telegrame – jedinstveno se osuđuju objavljivanje *Deklaracije* i *Predloga* i traži se javna i politička odgovornost potpisnika. Ovisno o datumu upućivanja informacija, depeša ili telegrama, uočljivi su i zahtjevi da se javno obznanе imena potpisnika navedenih dokumenata. Konačno, u ovoj dokumentaciji moguće je pratiti i pojedinačne slučajeve, odnosno ponašanje pojedinaca u datoj situaciji, o čemu svjedoče podaci iz pojedinih informacija ili privatnih pisama, koja govore o individualnim stavovima njihovih autora. S tog aspekta, zanimljivo je pratiti njihovo ponašanje i poduzete korake u vezi s pokrenutim jezičkim pitanjem. Konačno, kako se u cijelosti i radi o pitanju jezika, budući da dokumente prenosimo u originalnoj formi, cijenimo kako će čitanje ovdje prezentiranih dokumenata biti zanimljivo i onima koji se bliže bave proučavanjem jezika, pravopisom itd. Naročito je to važno imamo li u vidu tadašnje, kao i naše savremene debate u jeziku/jezicima.

* * *

Macura” Banja Luka i od članova OO SK Odsjeka prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu. ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, *Depeše*.

³² ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, *Duvno-telegram*.

³³ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, *Kreševo-telegram*.

³⁴ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, *Glamoč-telegram*.

³⁵ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, *Doboj-telegram*.

SAVEZ KOMUNISTA BOSNE I HERCEGOVINE³⁶
OPŠTINSKI KOMITET BOSANSKA DUBICA

Broj: 01-65/1

Bos. Dubica, 8. april 1967. godine

CENTRALNI KOMITET SAVEZA KOMUNISTA BiH
S A R A J E V O

U vezi većg dopisa broj 09-618/1 od 29. marta 1967. godine dostavljamo vam traženu informaciju.

Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika i Predloga za razmišljanje grupe književnika iz Srbije primljena je među našim ljudima kao atak na našu društvenu stvarnost, na bratstvo i jedinstvo naših naroda koje predstavlja svetu i najdragocjeniju tekovinu naše narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije. Na svim skupovima, raznim sastancima i zborovanjima komunista (zborovanja održana 2. aprila u 6 seoskih centara) odlučno i energično se osudjuje slovo i duh Deklaracije kao svjesno tempirana politička diverzija od pojedinih intelektualnih krugova iz SR Hrvatske i traže da se inicijatori i nosioci takvih akcija ne samo osude pred javnim mnjenjem nego i onemoguće da siju sjeme šovinizma i nacionalizma. Na brojnim skupovima i sastancima istaknuto je mišljenje da su se potpisnici Deklaracije odvojili od točkova naše društvene stvarnosti, izgubili iz vida da im je ovo naše samoupravno socijalističko društvo omogućilo da steknu povoljan materijalni i društveni položaj, a sada šovinističkim aktima zabijaju nož u ledja našoj društvenoj zajednici.

Na skupovima istaknuta su ova karakteristična mišljenja: "Potpisnici Deklaracije koriste i zloupotrebljavaju našu socijalističku demokratiju i raskomtili se da pokreću i postavljaju ono što su naši narodi revolucijom riješili". Ovo mišljenje istaknuto na zborovanju komunista u Slabinji. "Treba pogledati malo prošlost pojedinih potpisnika Deklaracije i šta njih može da čini tako priznatim u našem društvu". Mišljenje jednog prosvjetnog radnika. "Kakvi su to književnici koji treba da predstavljaju svijest i savjest naroda, da pijani ovom društvu poturaju šovinističke deklaracije i prijedloge za razmišljanje". Ovo pitanje postavljeno na zborovanju komunista u Bjelajcima. I na sastanku jedne odjeljene organizacije u gradu.

³⁶ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-223.

Saopštenje Izvršnog komiteta Centralnog komiteta SK Bosne i Hercegovine o Deklaraciji naišlo je na odobravanje i kao nužno da se osudi ta razbijačka akcija i kao nužna orijentacija komunistima i radnim ljudima naše Republike kako da se postave u razobličavanju ovog šovinističkog akta. Na mnogim sastancima i skupovima postavljena su pitanja zašto se ne objave imena potpisnika Deklaracije i kako je moguće da priznati književnici, a potpisnici su Deklaracije, ne izjasne se o Deklaraciji i šta ih je pobudilo da idu na takav akt.

O stavu i raspoloženju naših ljudi prema DEKLARACIJI i Prijedlogu za razmišljanje izrazili smo u pismo od 29. marta 1967. godine, koje smo vam dostavili pod brojem 01-64.

SEKRETAR OK SK

[potpis, A. D.]

[pečat, A. D.] Babović Petar

* * *

INFORMACIJA³⁷

Ovih dana održana je Općinska konferencija SK Ljubuški na kojoj su delegati i gosti Konferencije najoštrije osudili Deklaraciju o položaju i nazivu hrvatskog književnog jezika, zahtjevajući da se potpisnici i učesnici ove Deklaracije društveno i politički osude. Pojedini učesnici u diskusiji su naročito istakli reagovanje naroda naše općine na političku štetnost i ne promišljenost ovog akta. Istovremeno su istakli da se u svemu slažu sa društvenom i političkom osudom ove Deklaracije od strane društveno-političkih organizacija SR Hrvatske, SR Bosne i Hercegovine kao i javnosti cijele naše zemlje.

Međutim, unazad nekoliko dana imamo pojavu da pojedina lica, koristeći se izvjesnim slabostima iz prošlosti baš u pogledu jezične ravnopravnosti, javno istupaju sa pozicija potpisnika Deklaracije, a u njihovim istupanjima ima i neprijateljske propagande.

Tako napr. u Osnovnoj školi (Osmogodišnjoj) Klobuk rade kao nastavnici Rašić Nikola iz sela Tihaljine općina Grude, nastavnik hrvatsko-srpskog jezika i Bošnjak Ivan iz sela Sovići općina Grude, nastavnik fizike i općetehničkog obrazovanja. Oba ova lica su relativno mladi (stari

³⁷ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-225, Informacija Opštinskog komiteta SK Ljubuški dostavljena CK SK BiH 8. aprila 1967. godne.

od 22 do 25 godina). Oni su zadnjih dana i to solidarno se jasno i otvoreno izjašnjavali o tome, da podržavaju Deklaraciju, osporavajući stručnost političkim organizacijama i političkim radnicima pa i drugu Titu, osvrćući se na njegov govor u Prištini, da daju kvalifikovana mišljenja o ovoj Deklaraciji i dodajući da iza Deklaracije stoje velika imena iz književnosti i nauke imenujući Krležu, Jonkea, Krkleca, Šegedina i druge. Oni u svojim ekstremnim diskusijama idu dalje pa ističu da je marksizam prevaziđen, da je ispravno što se oni u kontaktima sa nekim Hrvatima pozdravljaju sa "Bog i Hrvati", da si oni na pozicijama idealističke filozofije, da rado čitaju vjerske knjige i časopise, da ih čak i zbog "velike humanosti" koriste u nastavi i da oni vrlo često i rado kontaktiraju i sasvim otvoreno razgovaraju sa mjesnim župnikom skoro sa istih pozicija.

Očito je da se radi o mladim ljudima koji su još uvijek nedorasli da stručno i naučno prilaze problemima, ali istovremeno o ljudima za koje se može otvoreno reći da su svjesno ili nesvjesno na pozicijama neprijatelja. Njihov utjecaj na sredinu gdje rade je po našoj ocjeni mali, ai na selo Klobuk skoro neznan. U ovoj školi djeluje aktiv Saveza komunista od 8 članova koji jednodušno osuđuju ove istupe, a i osnovna organizacija SK sela Klobuka broji 42 člana i spada u red najmasovnijih seoskih organizacija na ovom području. Članovi osnovnih organizacija SK su najenergичnije osudili ove istupe i zahvaljujući njihovom ispravnom gledanju na ove probleme a i ogromnom uticaju na selo, naprijed navedeni istupi nisu imali nikakvih političkih posljedica.

Kada su se ovi problemi javili, Općinski komitet SK je odmah održao sastanak aktiva SK ove Škole, a na inicijativu Aktiva održana je sjednica Nastavničkog vijeća. Svi članovi aktiva su oštro osudili ove istupe tražeći poduzimanje disciplinskih i drugih mjera protiv istupnika a Nastavničko vijeće je također osudilo istupanje dvojice nastavnika.

Interesantno je da su imenovani Rašić i Bošnjak na Nastavničkom vijeću u početku svoje stavove o gornjim pitanjima i tu očitovali, stavljajući se u prvom redu na stranu Deklaracije, da bi kasnije u svoje stavove unosili izvjesne modifikacije, a koji su se sastojali u tome, da su oni za Deklaraciju ukoliko se ona odnosi na traženje obadviju jezičnih varijanata, a da su protiv nje ukoliko ona traži razdvajanje jezika. Istakli su da Deklaraciju nisu pročitali, a posebno su podvlačili da su oni za bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije i da nikakvim svojim gestom nisu svjesno uticali da se bratstvo i jedinstvo naruši. Na sastanku Nastavničkog vijeća koji je trajao punih 7 časova i Rašić i Bošnjak su pokazali jednu jaku kolebljivost a posebno nedovoljno poznavanje problema koje su zastupali.

U toku diskusija o ovom pitanju i Rašić i Bošnjak su isticali kako su mnogo ranije nastavnici u ovoj Školi srpske i druge nacionalnosti činili šovinističke istupe prema Hrvatima, ali da ti istupi nisu politički osuđivani, a niti su poduzimane bilo kakve mjere protiv istupnika. Naveli su primjer Matković Vaska učitelja ove Škole, koji je ranije govorio “Hrvati su sve ustaše”, zatim da je u Klobuku “obolio” boreći se protiv ustaša.

U diskusiji su istakli da je bilo ranije a i danas da toga ima da se učenicima Škole nametne upotreba jezika srpskohrvatske varijante, pa su kao primjer naveli da danas učenici VI razreda uče istoriju iz udžbenika koji je pisan ćirilicom. Posebno Bošnjak ističe da je ovakvo stanje ne samo u Klobuku, nego i u drugim školama Zapadne Hercegovine, Grudama, Sovićima, Vitini, Ljubuški itd. Isticao je da je kao đak Gimnazije u Ljubuškom svojevremeno kritikovan i osuđivan radi upotrebe izraza hrvatskosrpske varijante.

Dakle, očito je da je Rašić a posebno Bošnjak u odbrani svojih stavova u svojim neprijateljskim istupima nastoje iskoristiti izvjesne nepravilnosti upotrebe jezika koji su se dešavali u ovom kraju koji se uistinu ne mogu negirati.

Nastavničko vijeće je formiralo disciplinsku komisiju koja treba da temeljito ispita istupe ova dva nastavnika i da predloži Savjetu škole konkretne mjere koje treba poduzeti protiv ove dvojice.

Svi članovi Osnovne organizacije SK Klobuka su upoznati sa istupanjima ove dvojice nastavnika i preduzete su mjere da njihovo djelovanje bude usamljeno i spriječeno koa i da se ovi istupi osude kako od Osnovne organizacije SK tako i od mjesne organizacije SSRN.

Ljubuški, 7. aprila 1967.

IZ OPĆINSKOG
KOMITETA SK
LJUBUŠKI

* * *

INFORMACIJA³⁸

povodom Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika i Prijedloga za razmišljanje grupe književnika iz Beograda.

Objavljivanje ovih dokumenata izazvalo je ogorčenje i osudu cjelokupne javnosti na području naše opštine, a posebno komunisti. Kako je naša opština naseljena hrvatskim, srpskim i muslimanskim stanovništvom predpostavljali smo da bi moglo doći do pojedinačnih manifestacija, odnosno pristalica Deklaracije i Prijedloga za razmišljanje. Međutim, ovakvih pojava nije bilo do prije nekoliko dana. Naime, u Orašju je boravio Janjić Stjepan, profesor zaposlen u Zemaljskom muzeju u Sarajevu. Nije nam poznato koga je datuma boravio u Orašju, ali predpostavljamo da se nalazio između 1 i 10 maja. Po povratku u Sarajevo, dana 11. maja, uputio je pismo Opštinskom komitetu SKJ Orašje, direktoru Gimnazije "Gavrilo Princip" Orašje i upravitelju Osnovne škole u Orašju. Uz ova pisma priložio je isječak iz sarajevskog lista "Svijet" od 12. maja 1967 godine u koje je objavljen članak Vuković Jovana "Moj odgovor pred sudom javnosti" "na odbranu Puniše Kalezića ("Svijet" od 5. 5. 1967 godine)".

Ovim pismima, Stjepan Janjić, pledira na ravnopravnost srpsko-hrvatskog jezika odnosno hrvatsko-srpskog jezika. Iznenadjuju nas motivi koji su rukovodili profesora Janjića da se neposredno, pismenim putem obraća školama za iznalazjenje rješenja u vezi adekvatne primjene Novosadskih dogovora i Nastavnog plana i programa u našim školama. Imenovani se u svojim pismima poziva na navodne izjave nekih djaka koji su jedino njega našli da mu se požale kako se naše škole, odnosno nastavnici, ne pridržava Novosadskih dogovora. Tačno je, da uslijed nedostatka kadra koji je školovan u BiH imamo veliki broj prosvjetnih radnika koji su došli iz Srbije i koji mahom upotrebljavaju ekavski izgovor u privatnom životu. Međutim, ovaj izgovor ne upotrebljava se u izvodjenju nastave, sem u pojedinim slučajevima. Bilo je slučajeva da pojedini nastavnici ovo pravdaju time što su završili škole i radili u Srbiji, pa im je veoma teško da se brzo prilagode ijekavskom izgovoru, jer jedan dio nastavnika došao je na područje ove opštine početkom školske godine, pa im je trebalo izvesnog vremena da bi se mogli prilagoditi. Prosvjetno pe-

³⁸ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 1000-1, Informacija Opštinskog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine Orašje upućena Izvršnom komitetu Centralnog komiteta SK BiH 22. maja 1967. godine.

dagoška služba ukazala je na ove pojave još na početku školske godine, odnosno prije objavljivanja Deklaracije i Predloga za razmišljanje, rukovodeći se uputstvima koja su data u Nastavnom planu i programu.

Činjenica je da do sada nije bilo primjedbi od strane djaka i roditelja na i(z)govor kojim se nastavnici služe u svom radu u školama. Ove primjedbe nisu upućivane školama, Savjetu za prosvjetu SO-e, Opštinskom komitetu SKJ-a, Prosvjetno pedagoškoj službi niti bilo kom nastavniku lično, te nas baš zato iznenadjuju pisma profesora Janjića, koji je stalno nastanjen u Sarajevu i samo povremeno navraća na područje naše opštine i da baš njemu budu upućene žalbe na izgovor pojedinih prosvjetnih radnika, a ne gore pomenutim institucijama. Pod pretpostavkom da su se neki djaci ili bilo ko drugi obratili profesoru Janjiću onda je po našem mišljenju bilo logičnije da se profesor Janjić obrati neposredno Prosvjetno pedagoškoj službi, predsjedniku Skupštine opštine Orašje, Opštinskom komitetu SKJ-e ili eventualno direktoru, odnosno upravitelju škole, pa da im konkretno ukaže na probleme u vezi sa doslednom primjenom Novosadskih dogovora u našim školama. Konkretno, konstruktivne i opravdane primjedbe, u svakom slučaju bi daleko više doprinijele da se ovaj problem, ukoliko se može nazvati problemom, sanira odnosno da se preduzmu konkretne mjere protiv onih nastavnika koji se ne pridržavaju Novosadskih dogovora, odnosno da ima odstupanja kod pojedinih ili većine nastavnika, mišljenja smo da je trebalo ove pojave konkretizovati, a time i dati određene prijedloge. Međutim, iz njegovih pisama se to ne vidi. Dostavljamo Vam u prilogu pisma u originalu sa isječcima iz novina koje je uputio profesor Janjić.

Za opštinski komitet SKBiH

S e k r e t a r:

Knažević Mićo

[potpis, op. A. D.]

* * *

DIREKTORU GIMNAZIJE “GAVRILO PRINCIP”

O r a š j e

Cijenjeni druže direktore !

Prilažem uz ovaj list članak profesora Jovana Vukovića, stručnjaka za jezična pitanja u Bosni i Hercegovini, koji je objavljen u sarajevskom tjedniku “Svijet” od 12. V 1967. g. pa Vas molim da ga pažljivo pročitate jer i na Vašoj gimnaziji ima problema koji se tretiraju u njemu.

Potrebno bi bilo riješiti neke jezične probleme, ali je prethodno nužno da se svi profesori i nastavnici upoznaju sa Novosadskim dogovorima koji nedvosmisleno traže jezično prilagodjavanje profesora i nastavnika sredini u kojoj rade /tj. da li je sredina hrvatska ili srpska/, da je učenik slobodan upotrebljavati književne riječi koje su navedene u priloženom rječniku Novosadskih dogovora itd.

Uz dobru volju i razumijevanje ovo neće biti problem.

Drugarski pozdrav !

[potpis, op. A. D.]

Sarajevo, 11. svibnja 1967. g.

Stjepan Janjić, profesor
SARAJEVO
Zemaljski muzej

* * *

UPRAVITELJU OSMOGODIŠNJE ŠKOLE

O r a š j e

Poštovani druže upravitelju!

Molim vas lijepo, pročitajte priloženi članak Jovana Vukovića koji je objavljen u sarajevskom listu “Svijet” od 12. V 1967. g. jer se u njemu tretira dosadašnja neprirodna praksa koja se provodi u jeziku u nekim školama Bosne i Hercegovine.

U Novosadskom dogovoru rečeno je da se nastavnici moraju [podvučeno u originalu, op. A. D.] prilagoditi sredini u kojoj rade /misli se da prilagoditi na jezik – tj. da li je sredina hrvatska ili srpska/, a to se dosljedno ne čini u Vašoj školi.

Mislim da bi trebalo posvetiti više pažnje ovome problemu, zahtjevati više tolerancije od strane nekih nastavnika i učitelja.

Drugarski pozdrav !

[potpis, op. A. D.]

Sarajevo, 11.V 1967. g.

Stjepan Janjić, profesor

SARAJEVO

Zemaljski muzej

* * *

OPĆINSKOM KOMITETU SK

O R A Š J E

Prilažem vam članak Jovana Vukovića, stručnjaka za jezična pitanja u Bosni i Hercegovini, koji je objavljen u sarajevskom listu "Svijet" od 12. V 1967. g. U njemu se tretira nezdrava praksa koja se provodi u našem jeziku u školama.

Pošto je bilo, a vjerojatno i danas ima, upravo tih problema, kako u školama u Orašju tako i u nekim selima te općine, mislim da bi se o tome trebao pozabaviti Naslov, tj. posvetiti više pažnje pitanjima da li su učitelji i nastavnici shvatili bit Novosadskih dogovora i da li mogu biti tolerantni jer se jasno kaže u Dogovoru da se nastavnik mora /u jezičnim pitanjima/ prilagoditi sredini u kojoj radi /tj. mora voditi računa da li je sredina hrvatska ili srpska/. [podvučeno u originalu, op. A. D.]

Problem nije nerješiv s obzirom što su gotovo sva mjesta oraške općine sa nemješanim stanovništvom, samo treba dobre volje.

Drugarski pozdrav !

[potpis, op. A. D.]

Sarajevo, 11. svibnja 1967. g.

Stjepan Janjić, profesor

SARAJEVO

Zemaljski muzej

* * *

Polemika

Moj odgovor "Pred sudom javnosti"

Na odbranu Puniše Kalezića ("Svijet" - 5. maja 1967)

U članku koji sam prošle godine ponudio uredniku Prosvjetnog lista trebalo je da govorim o tri slučaja školske prakse u Bosni i Hercegovini: a) o uskraćivanju prava da se nastavnik služi terminom **hrvatsko-srpski** [markirano u originalu, op. A. D.] književni jezik (i to u hrvatskoj sredini); b) o uskraćivanju prava nastavnici da se služi zagrebačkim udžbenikom i c) o slučaju da je učiteljica dala na pismenom zadatku negativnu ocjenu samo zbog jedne riječi (a ta riječ je u upotrebi specifična za zapadno, pa i naše bosansko, jezičko područje). Tema članka je, prema tome, bila iz naše školske prakse, a najprirodnije je bilo da se o pomenutim pojavama govori u našem prosvjetnom glasilu. Nikakva razloga u ovom slučaju nisam imao da polemišem prof. Jonkeom. Prva dva od pomenutih postupaka je Jonke iznosio kao optužbu protiv naše školske prakse u jezičkoj politici, u zagrebačkom Jeziku, a o trećem je pisao jedan sarajevski prosvjetni radnik.

O ovakvoj školskoj praksi i bili su, i prije mene, dužni da pišu drugi. – redakcija Prosvjetnog lista, na prvome mjestu, bila bi obavezna da se zainteresuje: da ispituje i p r o v j e r a v a [spacionirano u originalu, op. A. D.] stanje stvari. I o ovim i o drugim slučajevima o kojima se u Zagrebu pisalo i govorilo u našoj javnosti se ovdje ćutalo. Da to ćutanje prekinem, smatrao sam i inače svojom obavezom. A da to u tom momentu učinim, neposredan povod je bio u polemici koju sam tih dana vodio sa Jonkeom. Naime, podsjećajući na to da je on (i drugi) pisao o postupcima protiv nacionalne ravnopravnosti jezičkoj politici u Beogradu i u Bosni i Hercegovini, a da sam i ja (između ostalih) bio dužan da o tome govorim, Jonke je (Jezik 1965/66. str. 152) i ovo napisao: "Svakako ostao je (tj. ja – J. V.) u tom pogledu mnogo dužan jer se u Sarajevu nalazi na odgovornom mjestu". Eto, taj dug sam u ponuđenom članku htio da počnem otplaćivati. Nije moglo biti riječi o kakvim Jonkeovim neistinama u ovom slučaju: on je dva slučaja o kojima sam htio da govorim zabilježio onako kako mu je o njima ispričano. Bilo bi smiješno i glupo da i za momenat pretpostavim da ih je **izmislio** [markirano u originalu, op. A. D.]. Za svoju istinitost uvijek je mogao imati svjedoke: ljude koji su mu se na postupke tužili. Prema tome, eventualne neistine bi se mogle nalaziti kod ljudi koji su se Jonkeu žalili na ovamošnje nepravde. I kad bih htio, nisam imao mogućnosti da ispitujem koliko je sve istinito u iskazima Jonkeovih obavje-

štaća. Prvo, zato što nisam znao, ni tada ni danas ne znam, u kojim našim školama se sve to događalo. Najbliža lokacija: zapadna Hercegovina – prvi slučaj, jedna od sarajevskih škola – drugi slučaj. Drugo, za prvi slučaj ni za moment nisam posumnjao u to da je sasvim istinit, drugi slučaj je mogao biti nešto drukčiji nego što je nastavnica Jonkeu servirala (sudim po opštoj situaciji u vezi sa upotrebom udžbenika).

Prema tome, Puniša Kalezić je dužan: da pokaže istinitost svojih riječi o mom p r o v j e r a v a n j u [spacionirano u originalu, op. A. D.] neistina, a onda ostaje da se govori o moralu u javnoj riječi, njegovu i momu, i eventualnog svjedoka koji bi mu to potvrdio. Bez toga ostaje da se sudi samo o jednom. A dalje: o ponekim postupcima i zrelosti urednika i redakcija (u ovom slučaju: da su sposobni da razlikuju teme: teorijsko raspravljavanje o problemima književnog jezika i mjesto stručno da se tome govori, na jednoj i školska praksa u Republici i mjesto da se baš o njoj raspravlja, na drugoj strani). I još o mnogo čemu.

Jovan VUKOVIĆ

* * *

INFORMACIJA³⁹

o prijemu saopštenja Izvršnog komiteta CKSK BiH u vezi sa deklaracijom o nazivu u položaju hrvatsko-književnog jezika i prijedloga za razmišljanje

Deklaracija o nazivu i položaju hrvatsko-književnog jezika i prijedloga za razmišljanje naišli su na oštru osudu i ogorčenje naroda područja opštine Prozor.

S obzirom da na ovom području žive pretežno dvije nacionalnosti hrvatska i muslimanska koje su u proteklim vremenima na svojoj vlastitoj koži doživljavale nacionalnu podvojenost koja je došla do kulminacije u toku rata, svjesne su šta znači atak na bratstvo i jedinstvo, pa otuda i osudjuju svaki pokušaj raspirivanju šovinizma i napada na bratstvo i jedinstvo.

³⁹ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-238, Informacija Opštinskog komiteta Saveza komunista BiH Prozor upućena 13. aprila 1967. godine Centru za informacije, analizu i dokumentacije Centralnog komiteta SK BiH.

Deklaracija i prijedlog za razmišljanje osudjeni su u svim slojevima stanovništva bilo od strane radnika, zemljoradnika, intelektualaca, društveno-političkih radnika i drugih.

U tom smislu je upućeno i jedno pismo od strane ovog komiteta Centralnom komitetu SK BiH.

No međutim nije rečeno da pojedinci nemaju i rezervisana mišljenja. Tako na jednom skupu prosvjetnih radnika u punoj osnovnoj školi Ščit, kada je bilo riječi o deklaraciji i prijedlogu za razmišljanje istaknuto je da oni neznaju šta osudjuju jer nisu upoznati sa deklaracijom i prijedlogom za razmišljanje, a pojedinci su isticali da je to stvar lingvistike.

Ovi komentari se mogli uočiti samo kod pojedinih prosvjetnih radnika, dok kod drugih slojeva ovi dokumenti su jedinstveno osudjeni. Saopštenje Izvršnog komiteta CKSK BiH u vezi sa deklaracijom o nazivu i položaju hrvatsko-književnog jezika i prijedloga za razmišljanje vrlo je pozitivno prihvaćeno kod svih profesija i zanimanja a naročito u Savezu komunista.

* * *

IZVRŠNOM KOMITETU⁴⁰

CENTRALNOG KOMITETA SAVEZA KOMUNISTA BiH

SARAJEVO

Razmatrajući reagovanja, komentare i mišljenja povodom tzv. Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika i Prijedloga za razmišljanje grupe članova Udruženja književnika Srbije (o čemu smo vas u dva navrata ranije informisali), Opštinski komitet SK Banja Luka – na sjednici održanoj 12. aprila o. g. – konstatovao je da su komunisti i ostali radni ljudi naše opštine jedinstveno i energično osudili pojavu Deklaracije i Prijedloga, njihov duh i smisao, smatrajući ih dijelom ostataka nacionalističkih i šovinističkih elemenata, koji gubeći sve brže i više pokušavaju narušiti najveću tekovinu naših naroda – bratstvo i jedinstvo.

Na brojnim skupovima, sastancima i u razgovorima zbratimljeni Srbi, Hrvati, muslimani i ostali radni ljudi naše opštine – pridružujući se protestima i revoltu svih naših naroda – dali su dostojan odgovor svim ta-

⁴⁰ ABH, CKSKBiH, K 147, 1967, sign. 11-234, Dopis Opštinskog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine Banja Luka upućen Izvršnom komitetu SK BiH 13. aprila 1967. godine.

kvim pokušajima: nema sile i snage koja može razrušiti vjekovnu težnju naših naroda – bratstvo i jedinstvo, čvrsto iskovano u plamenu revolucije i socijalističkoj izgradnji, našu najdražu tekovinu sazdanu životima najboljih sinova naših naroda.

Radni ljudi ovog kraja izražavaju čvrstu vjeru i riješenost da ih ništa ne skrene sa puta kojim ih čvrsto vodi Savez komunista Jugoslavije sa drugom Titom na čelu. Slijedeći svijetle tradicije naše dosadašnje revolucionarne borbe, dosljednim sprovođenjem zadataka privredne i društvene reforme, ulažući napore za bolju i sretniju budućnost cijele naše zajednice, komunisti i ostali radni ljudi naše opštine i ovom prilikom izrazili su svoj zahtjev i čvrstu odlučnost da se energično i dosljedno stane na kraj svim nosiocima nacionalizma, šovinizma i reakcionarnih strasti i težnji, postupaka i pojava.

Zbog svega toga u potpunosti podržavamo ocjene i stavove Izvršnog komiteta CK SK BiH sadržane u Saopštenju, povodom pojava Deklaracije i Prijedloga i izražavamo spremnost za njihovo dosljedno sprovođenje.

U ovom smislu mnoge osnovne organizacije SK upućuju pisma, neke izravno najvišim partijskim rukovodstvima i redakcijama listova, a neke organizacije to čine putem ovog Komiteta kao: Centar III, Mejdan I, II, III i IV, Projekt idr.

Banja Luka, 12. aprila 1967. g.

OPŠTINSKI KOMITET SK BiH – B. LUKA
[pečat, op. A. D.]

* * *

ANTO ĆORLUKIĆ⁴¹
ČAJDRAŠ
ZENICA

Centralnom komitetu SK BiH
Izvršnom komitetu Sarajevo

Pišem u vezi Deklaracije iz Zagreba, Dogovora iz Beograda, a povod je Vaša izjava objavljena u TV dnevniku 28. 3. 1967. [Stav IK CK SKBiH, vidjeti bilješku br. 12 u ovom radu, op.a]

⁴¹ ABH, CKSKBiH, K-147,1967.

O Deklaraciji i Dogovoru nemam šta reći, jer je sve rečeno sa pravog mjesta. Međutim, u Vašoj izjavi ima jedna nejasnoća, jer se kaže otprilike ovo: „mi u BiH smo pitanje jezika postavili krajnje tolerantno.” [podvučeno u originalu, A. D.]

Ja sam učitelj 15 godina i znam koliko učenik oponaša nastavnika u pisanju, govoru i ponašanju. Mi imamo mnogo nastavnika koji govore ekavski [podvučeno u originalu, A. D.] u učionici. Roditelji učenika (ijekavci) su postavljali pitanje da li njihova djeca imaju pravo slušati nastavu bar maternjeg jezika na ijekavskom izgovoru. O tom naš nastavni program ne kaže ništa (stari nastavni program je govorio). To pitanje sam postavio nekoliko puta u toku zadnjih desetak godina i svaki put sam nazvan šovinistom jednom prilikom pred skupom od pedesetak učitelja i nastavnika te je o mojoj diskusiji kroz 2-3 dana izišao članak u Politici pod naslovom: Mlaćenje prazne slame.

Kod nas su se mnogi učenici morali odreći ikavskog izgovora da bi prešli na ijekavski. Zatim dolazi nastavnik koji govori ekavski i rezultat se može zamisliti (učenik mjesto priroda kaže preroda).

Nije mi jasno da li to treba tolerisati, a ne usuđujem se više postavljati ovo pitanje na drugom mjestu, a naročito radi sadašnje malo podgrijane atmosfere. Iz istih razloga molim da se moje ime javno ne spominje. Naši prosvjetni organi na svim nivoima idu linijom manjeg otpora u tom pogledu da se ne bi zamjerali nastavnicima (možda je po srijedi naša tradicionalna gostoljubivost), a niko ne vodi računa da li će se zamjeriti roditeljima kojih je daleko više.

Namjeravao sam ovo pismo napisati anonimno, da bih umanjio prepotenciju ukoliko je ima, ali ne mogu jer sam navikao da glasno govorim ono što mislim sve dok se to može. Mislim da je to i poštenije.

Znam da je ovo pismo neoubičajeno, ali sam prisiljen na ovaj korak, jer sam građanin ove zemlje i bojim se svake i najmanje sitnice koja bi mogla pomutiti odnose koji su uspostavljeni uz poznatu cijenu.

Sa poštovanjem
i drugarskim pozdravom

Anto Ćorlukić [potpis, op. A. D]

* * *

Stiglo na adresu Izvršnog komiteta,⁴²
Pošta B. Luka 24. 3. 67, 31. 3. 1967 g. [potpis nečitak, A. D.]

Drugovi!

Krajnje je vrijeme da Vi povedete računa o ravnopravnosti jezika u BiH.

Srpski šovinizam koji se provodi po BiH već 20 god, a naročito ovih 5-6 godina došao je do kulminacije. Interesantno da Vi to dosad niste opazili ili ste tolerantno šutili. Po svim našim školama samo je "srpski jezik", a što je najžalosnije sami učitelji, nastavnici, profesori to podržavaju, a učiteljske škole rasadnici su veliko srpskog šovinizma. Malo su se neki trgnuli poslije brionskog plenuma. Na Vašem filozofskom fakultetu profesori samo govore ekavski (i ako su Bosanci) [podvučeno u originalu, A. D.] premda je kod nas službeni dijalekt u književnosti ijekavski (provjerite) [podvučeno u originalu, A. D.]

Omladina članovi SK nažalost i sami govore (srpski) u mjesto da suzbijaju šovinizam i da gaje bratstvo i jedinstvo.

U jednoj gimnaziji prof. srp-hrvatskog ulazeći u razred rekao je "ustanite Srbi". Neka djeca ostala su sjedeći. "Zašto ne ustajete?" Pa mi nismo Srbi već Hrvati. Pa dobro, dignite se Jugosloveni. Đaci kad su došli kućama ispričali su ovo sa ogorčenjem. Ovakvih i sličnih primjera na stotine moglo bi se nabrojati.

Eto to je sve skupa izazvalo revolt kod Hrvata.

Mi poslije ratni mladići i djevojke bili bi sretni da se razvija istinsko bratstvo i jedinstvo. Na Vama je komunistima sveta dužnost da jednako suzbijate srpski kao i hrvatski šovinizam. [podvučeno u originalu, A. D.]

Žalim, što ne smijem da se potpišem jer bi mi ovo što sam javio škodilo.

Omladinac

* * *

⁴² Isto.

THE HERALDS OF SPRING
Reactions in Bosnia and Herzegovina on the Publishing
of the *Declaration on the Status and Name of the Croatian Literary Language*
and the *Suggestion for thought*

Summary

This paper publishes several documents which show the reactions in Bosnia and Herzegovina to the publishing of the *Declaration on the Status and Name of the Croatian Literary Language* in Zagreb and the *Suggestion for thought* of a group of writers from Belgrade. The introduction emphasises the main characteristics of the time when these documents were published, as well as their significance for the intensity of reactions in Bosnia and Herzegovina. By consulting the currently available archival materials of the Central committee of the League of Communists of Bosnia and Herzegovina, we have found a significant number of documents different in character and value, which we consider to be of great importance for the understanding of the atmosphere in Bosnia and Herzegovina during the spring of 1967. The offered documents shed light on the reactions of local party organizations, attitudes of people in certain parts of Bosnia and Herzegovina, and at the same time, these documents can also be a valuable source of information about the relation of individuals towards important political and social issues, just as they can be an interesting resource to those engaged in the study of language, orthography, etc ■